

Drobné zkušenosti z války.

Major gšt. Bedřich Beneš:

Boj 59. záložní divise u Nomény 20. srpna 1914.*)

Podle plánu XVII. měla 2. francouzská armáda (Castelnau) útočit ve směru na Sarrebruck a při tom se krýt proti Metám (náčrt 1). Od 14. srpna 1914 postupovala k Morhange-Fenestrance s 9., 20., 15. a 16. armádním sborem v 1. sledu (od západu) a pronikla do 19. srpna asi 20 km k severu na čáru Nomény-Morhange. Ten den byl 9. armádní sbor, který chránil bok armády proti útokům z Met, vystřídán 2. skupinou záložních divisí, jejíž 59. záložní divise obsadila obranné postavení na výšinách St. Geneviève, Mt. Toulon až po Lear, kdežto 70. a 68. záložní divise se měly připojit k postupu 20. armádního sboru ve směru Tallancourt, Fontenoy, Arraincourt.

Náčrt 1.

Úkolem 59. záložní divise bylo udržet čáru výšin. Přední stráž na břehu Seille. Náčrt 2 ukazuje umístění jejího dělostřelectva, t. j. tří lehkých kanonových oddílů (20, 33 a 49) a jedné hrubé baterie 120 mm, s podrobným umístěním dělostřeleckého oddílu 49. Velitel tohoto oddílu byl na Mt. Toulon. Velitelé baterií měli k němu spojení jen pomocí jezdců, neboť 500 m telefonního vedení u každé baterie sotva dovolilo spojit pozorovatelnu velitele baterie s palebným postavením baterie, měla-li býti děla ve skrytém postavení.

*) Prameny: Plukovník brev. De la Porte du Theil: Co musí každý důstojník vědět o dělostřelectvu. — Francouzské ministerstvo války: Francouzské armády ve velké válce.

20. srpna 1914 navazovala 2. armáda užší dotyk s obranným postavením, připraveným mezi Morhange-Mitterheim a konala přípravy k útoku na den 21. srpna. Avšak Němci po mohutné dělostřelecké přípravě vyrazili 20. srpna 1914 v poledne k protiofenzivě: VI. německá armáda s pěti armádními sbory směrem na jih, posádka z Met k jihovýchodu po obou stranách Delme.

Francouzské sbory jsou překvapeny, 20. sbor je zatlačen na Château Salins. Velitel 2. armády nařizuje ústup na čáru Château Salins—Mezières a 21. srpna nastává ústup za Meurthe.

Velitelé baterií oddílu 49 se sešli 20. srpna ráno na pozorovatelně 29. baterie. Již 19. srpna slyšeli dělovou palbu, 20. srpna však pozorovali, jak bílé obláčky rozprasků začaly zakrývat lesy na horizontu. Boj se zřejmě přibližoval. Co to bylo? Rozšíření fronty armády Castelnauovy na západ? Postup? „Ústup!“ — tvrdil jeden důstojník, který prohlašoval, že rozezná rozprasky francouzského a německého střeliva.

O 10. hodině bylo vidět nad Nomény rozprask šrapnelu a potom jich následovalo mnoho. Po šrapnelech následovaly černé nárazy 15 cm houfnic. Potom bylo slyšet palbu z pušek. Zatím se vrátil velitel 28. baterie na svou pozorovatelnu a jeho první důstojník k dělům. Střelba a boj v prostoru Nomény byly čím dále tím silnější, vidět však nebylo nic.

Kde je prapor pěšího pluku 277, který byl na předních strážích na Seille a měl 1 rotu v Nomény? V prostoru u Manoncourt byli pozorováni jednotlivci, kteří se vraceli od Seille k výšinám, potom bylo vidět řídke řady, které postupovaly, zaléhaly a ztrácely se v obilí.¹⁾ O 11. hod. francouzský prapor de Malleray došel na frontu Manoncourt-Nomény a pustil se do boje. Dělostřelectvo, překvapené „prázdnou bojště“, o tom nic nevědělo.

Konečně v poledne přijel k veliteli 28. baterie jezdec od velitele oddílu s rozkazem, který zněl takto: „Podporujte pěchotu u Manoncourt a Nomény!“ Velitel baterie však nevěděl, kde je ta pěchota a rozkaz o tom nemluvil; na Nomény neviděl, neboť mu je zakrýval Mt. Toulon. Proto poslal k veliteli oddílu hlášení, že z pozorovateln 28. baterie nelze pozorovat Nomény a že je třeba posunout baterii k Serrières.

Protože bylo toliko 500 m telefonního drátu, musila být baterie posunuta vpřed, neboť signalisace nebylo možno použít pro nepřehledný terén (porost). Velitel baterie žádá, aby mu bylo povoleno změnit palebné postavení. Dříve než došla odpověď, začal zastřelovat baterii na zelené pole, které bylo zřetelně vidět uprostřed žlutého obilí. Střelil na dálku 5 km, což považoval za dosti bezpečné, neboť měl dojem, že Francouzi asi před hodinou ustoupili přes cestu Manoncourt—Nomény a prodlužoval střelbu na svahy mezi Seille a cestou. 27. a 29. baterie měly střilet na Nomény.

¹⁾ Byl to prapor francouzského pěšího pluku 277, jenž tlačel bavorským pěším plukem 2, musil opustit postavení předních stráží, opustit Nomény a ustoupit.

Jakmile francouzské dělostřelectvo začalo střílet, slábla střelba z pušek a německý útok byl zastaven. Současně však začaly německé hrubé houfnice střílet na Toulon a Sivry. Tato děla nebylo možno objevit. Zato bylo pozorovat daleko u Eply vjíždět německé baterie do postavení. Tyto baterie byly mimo dostřel francouzského dělostřelectva. Později viděl velitel 28. baterie sestupovat francouzské vojsko v síle asi 1 praporu po svazích podél cesty Sivry-Serrières na sever, seběhl k němu, setkal se s důstojníky své mírové posádky a dověděl se, že pěší pluk 277 utrpěl pro nepřátelskou přesilu velké ztráty. Proto p. pl. 325 dostal rozkaz postoupit ze zálohy, podchytil ustupující pěší pluk 277, vystřídat jej a útočit na Nomény.

Za několik okamžiků poté dostala 28. baterie rozkaz: „Zrychlete palbu a podporujte pěchotu ve směru na Nomény“. Baterie byla proto rychle přetažena do B₁ a pozorovatelná do P₂, odkud velitel baterie velmi dobře viděl Nomény a okolí.

Konečně asi v 16 hodin viděl velitel 28. baterie, jak pěší pluk 325 s 2 prapory 1. sledu po obou stranách cesty překračuje potok Cendry, a začal jej podporovat. Pluk útočí s elánem do kopců. Velitel pluku na koni u cesty dodává odvahy svou přítomností v 1. sledu. Je však brzy zabit.

Když pěší pluk 325 dosáhl potoka Sessières, pokoušel se jej několikrát přebrodit. Dělostřelectvo vidělo jeho postup a kropilo střelami rovinu až k Seille, kde k večeru končily útoky.

Za stmívání pozorují francouzští dělostřelci za Nomény světlá výstřelů německého dělostřelectva; jejich dostřel však sahá jenom do Nomény. Celý kraj se hali pomalu do nočního temna, v němž svítí veliký požár Nomény. Zapálily je bavorské pěší pluky 2 a 4, když se pomstily bezbrannému obyvatelstvu za svůj neúspěch.

Poznámky.

Tento příklad je ukázkou začátků spolupráce dělostřelectva s pěchotou na počátku světové války. Dělostřelectvo 59. záložní divise bylo 20. srpna 1914 po prvé v boji. Proto nemůžeme kritisovat tyto počátky podle dnešní doktriny, neboť ta vznikla ze zkušenosti z bojů, které trvaly ještě potom skoro 4 léta. Můžeme jen upozornit na zajímavosti a vyvodit některá poučení.

S všeobecného taktického hlediska je zajímavé, že dělostřelectvo 59. záložní divise v boji u Nomény nebylo rozčleněno podle úkolů. Nebylo skupiny dělostřelectva proti bateriím. Dělostřelectvo francouzské nemohlo svým dostřelem německé dělostřelectvo zasáhnout. Nemělo zpravodajských orgánů. Zpravodajská činnost byla založena jenom na pozemním pozorování, a proto mu skryté baterie unikly. Podobné nebylo skupiny dělostřelectva všeobecné činnosti.

Dělostřelectvo plnilo, jak mohlo nejlépe, všeobecný úkol podpory pěchoty podle svého pozorování a volilo si samo cíle. Pěchota nebyla vždy na počátku světové války podporována s takovým úspěchem jako v tomto příkladě. Stávalo se, že dělostřelec, neznaje úkol, účel, manévry pěchoty a odkázán jsa sám na sebe, „vyřadil“ v domněni dobré spolupráce někdy i cíle, které pěchotě právě neškodily. Ač spolupráce dělostřelectva s pěchotou nebyla nikde tak pečlivě připravována před válkou jako ve Francii, přece již 1. den boje bylo pozorovati potíže. Již druhý příklad doprovodného dělostřelectva ve VR. čís. 7—8/1933 ukázal ne snadné řízení boje baterie a oddílu s 500 m telefonního vedení u každé baterie. (Srovnajte, kolik má telefonního materiálu každá baterie dnes.)

V boji u Nomény nebylo možno dobře skrýt děla v terénu, nebylo možno postavit dělostřelecké vnitřní telefonní spojení, nebylo možno, aby velitel dělostřelectva na Mt. Toulon řídil včasné spolupráci dělostřeleckých oddílů západně od Laudremont nebo je centralisoval v svých rukou, nebyl zajištěn styk dělostřelectva a pěchoty styčnými hlídkami. Styk se děl jen spojkami (cyklisty a jezdci). Představme si, jak dlouho by trvalo, než by došla žádost pěchoty od potoka Cendry na Mt. Toulon.

Nedostatek telefonního materiálu na počátku světové války byl ve Francii tak kritický, že velitelé vysílali z vlastní iniciativy důstojníky do zápolí, aby nakoupili telefonní materiál, který tam naleznou. Následky tohoto nedostatku se ukázaly v boji u Nomény, kde dělostřelecký oddíl 49 byl postaven před tyto úkoly spolupráce dělostřelectva s pěchotou:

1. podporovati boj předních stráží a boj praporu Malleray v prostoru Manoncourt—Nomény,

2. podporovati útok p. pl. 325 na Nomény.

Nevíme přesně, měl-li dělostřelecký oddíl 49 vůbec za úkol podporovat přední stráž. Podle dnešní francouzské doktriny budou PS. podporovány i tehdy, mají-li úkol jen zpravodajský. I v tomto případě použijí PS. svých zbraní, ale ustoupí, jakmile nepřítel dosáhne určité čáry. Tento ústup má být podporován, dovolují-li to prostředky, alespoň několika řadami metné palby g-šrapnelů.

Dělostřelecký oddíl 49 nemohl účinně podporovat PS. na Seille v Nomény, protože neměl s jejich velitelem styk pomocí styčné hlídky a protože neměl předem určeného pozorovatele na svazích jižně od Seille, jenž by mohl sledovat podrobnosti boje na Seille. Podobně nemohl dobře podporovat boj praporu Malleray, neboť neměl o jeho boji zprávy a „prázdnota bojiště“ příliš vzdáleného od pozorovatelny mu boj neprozradila. Zpráv z bojiště bylo všeobecně velmi málo. Mimo zprávy, získané náhodným setkáním důstojníků stejné posádky, nedošly k 28. baterii zprávy žádné.

Aby mohl velitel 28. baterie podporovat boj u Nomény, musil přesunout baterii k nové pozorovatelně (P₂), což se mu pro velkou pohyblivost a lehkost baterie 75 mm snadno podařilo.

Rozvrh palby. Na počátku světové války nebylo představy o účinku nepřátelských zbraní již rozvinutých a neviditelných. Pěchota byla příliš svěží, odvažná a útočná, aby usilovala o časový a prostorový soulad dělových střel a svého manévru. Dělostřelectvo přímé podpory neznalo v boji u Nomény manévry p. pl. 325 a nemělo předem domluvený rozvrh palby pro přímou podporu a ochrannou palbu. Aby bylo dělostřelectvo pěchotě užitečné, musí znát, co pěchota chce, aby podle toho mohlo připravit podporu manévrem dělové palby podle manévru pěchoty. Není-li možná připravit předem manévry palbou pro nedostatek cílů nebo zpráv, musí pěchota oznámit dělostřelectvu svůj manévry, jeho účel, jak jej vykoná, kterým prostorům za určitého postupu pěchoty má dělostřelectvo věnovat své pozorovací úsilí, aby mohlo ihned spustit palby na cíle zpozorované v těchto prostorech, t. j. kde má být připraveno úsilí spolupráce dělostřelectva s pěchotou (pořadí naléhavosti).

Spolupráce během boje. Tento příklad nevysvětluje, zda si pěchota nějakým způsobem vyžádala palbu dělostřelectva během boje podle odporů, na které narazila. Od velitele oddílu nedošel žádný rozkaz tohoto druhu. Spolupráce u oddílu se děje jenom podle pozorování a samostatně.

Pozorovací podmínky. Z pozorovatelny P₂ možno vidět přivrácený svah severovýchodně od potoka Cendry a patrně i horní část přivráceného svahu severovýchodně od Sessières. Pozorovací dálka na první svah je 4½ km, na druhý až 5 km. Ač jsou tyto svahy obráceny k odpolednímu slunci a patrně byly během boje dobře osvětleny, přece tato pozorovací dálka nedovolila pozorovat všechny podrobnosti boje tak, jak to spolupráce vyžaduje.

Jestliže přílišná pozorovací dálka působila veliteli 28. baterie nejistotu o situaci vlastní pěchoty, tím těžší musilo být vyhledávání cílů a jejich neutralizace. Je zajímavé, že přes tyto těžkosti byl účinek palby takový, že nejprve oslabil a potom zastavil německý útok. Palba však nebyla řízena na určité cíle,

nýbrž na celé pásmo. Tento způsob palby při rychlopalnosti 75 mm kanonu si vyžádal jistě značné množství střeliva.

Příklad dokazuje, že spolupráce na přivrácených a přehledných svazích je lepší než na svazích odvrácených, které snižují hodnotu spolupráce. Z těchto důvodů byla volena za světové války často s úspěchem obranná postavení na svazích, o která se zvláště u Verdunu nápor německé pěchoty vždy zlomil.

Jestliže se na počátku války prováděla spolupráce skoro jenom podle pozorování dělostřelectva, vznikla při pozdějších operacích k tomuto způsobu nedůvěra, neboť spolupráce podle pozorování má tyto nevýhody:

1. nejasnost cílů, přímo úměrně vzrůstající s pozorovací délkou, nedovoluje sledovat podrobnosti boje,
2. závislost na atmosférických poměrech a osvětlení,
3. v útocích s bohatšími dělostřeleckými prostředky a hlavně v útocích na organisované postavení není možno pozorovat pro příliš mnoho kouře a nejasnou situaci,
4. výborné pozorovatelný, které dovolí dobré pozorování útočného pásma do velké hloubky, nalezneme zřídka.

Proto se doporučují pro útoky na organisované postavení hodinové řady, kombinované se smluvenými znameními atd. V ostatních případech se musí nevýhody 1 a 4 zmenšit včasným přesunem pozorovatelů za bojující sled pěchoty a kombinovat spolupráci podle pozorování smluvených znamení, žádosti pěchoty o palbu postupovat styčnou hlídkou a sestavit i hodinový řád na počátku operace atd.

Zvláště v střetném boji musíme nejdříve získat a udržet převahu palby, zastavit nepřítele, přibít jej k zemi a umožnit tak pěchotě pohyb vpřed, aby získala terén dříve, než nepřítel zesílí svůj bojový sled. Proto dělostřelectvo přímé podpory musí zachytit nepřítele palbou podle vlastního pozorování co možná ještě dříve, než pěchota zjistí odpory a bude žádat o palbu, neboť postupováním žádosti se mnohdy ztrácí čas, o který nám v střetném boji zvláště jde. Při tom střelící nesmí být v pochybnostech o umístění a druhu cíle, o jeho rozměrech, o bezpečnostní vzdálenosti a o náhlých zvratech boje. Tyto pochybnosti možno překonat v přehledném terénu jen pozorovatelnami s menší pozorovací délkou než 2 km.

S hlediska střeleckotechnického mají takové pozorovatelný pro nás velký význam, neboť dovolují největší hospodárnost, co se týká střeliva. Přesná znalost polohy, rozměrů cíle a nepřetržitě sledování cíle dovolí střelčímci umístit a udržovat střední dopad uprostřed cíle a zajistit tak maximální účinek, určit přesně plochu cíle a tím snížit počet střeliva potřebného k neutralisaci nepřátelského vojska, hodnotit účinek a přerušit ihned palbu, jakmile je účinku dosaženo, tedy mnohdy dříve, než byl předpisový počet střeliva vystřelen.

Potřeba předsunutých pozorovatelů klade na spojovací jednotky značné požadavky; vyhovět možno jim jen tehdy, jestliže v prostoru, v němž dojde k střetnutí, klademe vedení pro pozorovatelný ihned za 1. sledem pěchoty, ba někdy výjimečně již za průzkumem, který musí být podle přání dělostřelectva třeba vhodně zesílen.

Jak by byl dnes řešen styk a pozorování u dělostřeleckého oddílu 49 pro útok na Nomény?

Oba úkoly nemůže plnit trvale jeden orgán. Styčný důstojník mimo výjimečné případy neřídí střelbu. Pro ten úkol musí být skutečně vpředu velitel baterie anebo pozorovatel-důstojník.

Velitel oddílu připravuje manévry palbou svého oddílu s velitelem pěchoty (praporu) pro každý terénní celek, v němž bude pěchota útočit nebo v němž je střetnutí s nepřítelem možné, nikoli podle mapy, nýbrž v terénu podle zjištěných

(pravděpodobných) odporů. Tim se ušetří střeliva a manévř dělovou palbou bude reální.

V střetném boji jedině velitel pěchoty může rozhodnout, může-li bez dělostřelecké podpory postupovat vpřed. Bude tak jednat zvláště tehdy, chce-li zatlačit nepřítele, který jej předešel a obsadil důležité místo, zesiluje, organizuje tam své palby, a je-li nebezpečí, že čekáním na spolupráci dělostřelectva s pěchotou ztratí příležitost získat převahu nad nepřítelem, který je v krizi.

V boji, jakmile se velitel pěchoty (praporu) v terénním celku vzdaluje od velitele oddílu, vyše s ním tento velitel nejen styčnou hlídku, ale tam, kde toho terén vyžaduje, zvláště v střetném boji, také ještě předsunutého pozorovatele nebo velitele baterie.*) Tento požadavek vyžaduje velkého úsilí. Je však potřebný, má-li mít spolupráce maximální úspěch při minimálních vlastních ztrátách. Rozhodně je třeba závčas připravit manévř pozorovatelů, neboť improvizovat během boje je těžko. Při tom nesmíme zapomínat, že nestačí vyslat pozorovatele, aby využil jednoduché linky styčného důstojníka k řízení palby všech 3 baterií oddílu. Pozorovatel musí mít co nejdříve vlastní střeleckou linku.

Tedy pro útok přes potok Cendry by byl styčný důstojník u velitele pluku a měl část styčné hlídky u každého velitele praporu. Mimo to by byli předsunuti pozorovatelé na svah severozápadně od Lixières. Vzhledem na pokročilou dobu musil by útok na Nomény být podniknut ještě za světla z palebních postavení na Mt. Toulon. Aby se neztratil čas, musilo by být za pěchotou stavěno telefonní vedení dělostřelecké až na hřbet mezi potoky Cendry a Sessières. Přestávky, kterou by pěchota potřebovala k uspořádání svých svazů a palebné základny na hřbetu, využilo by dělostřelectvo k zřízení pozorovatelů, přísunu předsunutých pozorovatelů a k přípravě podpory útoku na Nomény podle manévru pěchoty.

Proto by velitel oddílu byl u velitele p. pl. 325. Kdyby útok probíhal rychle, mohl by velitel oddílu ještě před obsazením hřbetu mezi potoky Cendry a Sessières odjet sám za velitelem p. pl. 325 nebo vyslat nejstaršího velitele baterie jako svého zástupce.

Roku 1914 nebylo tak možno učinit pro velké potíže již vyjmenované. Proto u Nomény bojovala pěchota a dělostřelectvo odděleně. Jestliže přes všechny tyto potíže přispělo dělostřelectvo značně k vítězství p. pl. 325, třeba děkovat té okolnosti, že spolupráce velitele 28. baterie a patrně i ostatních baterií byla prodechnuta dobrou vůlí, iniciativou a vědomím odpovědnosti za spolupráci.

Příklad dokazuje značný účinek dělostřelectva v střetném boji. Maximální využití dělostřelectva v střetném boji vyžaduje: aby dělostřelectvu bylo jasné řečeno, co pěchota chce a jak to udělá. Nebude-li to dělostřelectvo vědět, nebude moci sestavit rozvrh palby podle manévru pěchoty a jeho manévř palbou bude spíše náhodný než účelný;

aby dělostřelectvo mělo pozorovatelny, které mu dovoluji prožívat podrobnosti boje a zahájit palbu včasné a podle svého pozorování.

aby manévř palbou a materiálem byl pružný a přizpůsoben potřebě získat co nejdříve převahu palby.

*) Úkol předsunutého pozorovatele koná s počátku velitel předsunuté průzkumné hlídky tak, že řídí palbu signalisací do té doby, než bude postaveno telefonní vedení.